

OUD BROEK.NL

DECEMBER 2009

- **Kees den Hartoog, plattelandsdokter**
- **De watersnood van 1916**
- **Oorlog, maar de Fanfare viert feest**

Kees den Hartoog was 28 jaar huisarts in Broek in Waterland, Uitdam, Zuiderwoude en de - nog kleinere - plaatsen rondom. "Op de schaats was ik zó in Holysloot."

DOKTER ZONDER OVERJAS

"Het is een mooi vak," zegt Kees den Hartoog, "maar vroeger was het leuker dan tegenwoordig, omdat je toen veel meer op huisbezoek ging. Je zag de patiënt thuis, wist wat hij deed, je kende zijn verleden. Je begeleidde hem van het begin tot het eind - je deed bevallingen, maar je legde ook de doden af."

Kees den Hartoog was van 1955 tot 1983 huisarts in Broek in Waterland. Een markante, grote man met een rossige haardos. Recht-doorzee. Een dokter die niet van flauwekul hield, maar die er was als je hem nodig had. Die in nood-geval een kies kon trekken. Een arts die 's ochtends vroeg een pasge-borene snel in een luier wikkelde, om nog op tijd voor het spreekuur weer op de praktijk te zijn. Maar ook een arts, die een ernstig zieke patiënte bezocht - gewapend met een doosje chocolaatjes.

We spreken dokter Den Hartoog, 91 jaar oud, in zijn serviceflat in Wassenaar. Dochter Geertje en schoonzoon Sytze Boschma uit Broek in Waterland zijn erbij; toevallig komen ook zoon Evert en schoondochter Regina op bezoek.

Geertje (1950) is de jongste, Evert kwam een jaar na Miek die van 1943 is. In 1946 werd Femma geboren en in 1947 Aart. "Geen van allen wilden we huisarts worden; dat beroep neemt je 24 uur per etmaal in beslag," zegt Evert, die tandarts is. Maar laten we bij het begin beginnen; Kees den Hartoog vertelt. Op zijn zeven-tiende kwam hij van de hbs; hij tekende een contract voor zeven jaar bij een handels-maatschappij in Indië (nu Indonesië), maar vond het daar niks. Dankzij de mobilisatie in Nederland kon hij al na een half jaar terug naar huis. "Ik was goed blij."

Den Hartoog verloofde zich met Gerda van IJzerloo, die hij nog kende van de hbs. Hij werd meesterschilder in de zaak van zijn schoonvader, maar dat hield hij na een paar

jaar voor gezien. "Begrotingen maken ging nog wel, maar steggelen over prijzen lag me niet."

Hij was 29 en Gerda en hij hadden al drie kinderen, toen Kees besloot geneeskunde te gaan studeren. Schoonvader zou betalen. " 's Ochtends viel het besluit, 's middags zat ik in Leiden in de collegebanken. Na zes jaar was ik klaar, terwijl er toen nog acht jaar voor stond."

Den Hartoog nam waar in Amsterdam en Purmerend en was huisarts in Landsmeer, toen de praktijk in Broek in Waterland vrij kwam. "Een plattelandspraktijk met apotheek, dat was precies wat ik wilde," zegt Den Hartoog. "In de apotheek zou mijn vrouw, die apothekersassistente was, dan kunnen gaan werken."

In Broek in Waterland ging het jonge gezin wonen in het huis aan het Havenrak, waarin nu dokter Neys woont. "Een mooi huis, zeker," beaamt Geertje, "maar het was destijds een huurhuis en het was veel minder fraai dan tegenwoordig. Als het stormde, sloeg het water aan de voorkant naar binnen."

Van acht tot negen uur hield de dokter spreekuur. "Wie dat te laat vond, mocht ook eerder komen," zegt Geertje, die haar vader vaak hielp. Daarna reed de huisarts visites; 's middags besteedde hij een uur, anderhalf uur aan het bijhouden van medische literatuur. Sytze: "Dat laatste heeft hij tot voor kort volgehouden. Pas onlangs hebben wij het abonnement op het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde opgezegd."

Later in de middag kwamen er altijd nog wel patiënten langs, bij wie bijvoorbeeld wonden moesten worden behandeld of bloed moest worden afgenomen. Geertje: "Het meten van het bezinksel in het bloed, waaruit zo veel valt af te lezen, dat deed mijn vader allemaal zelf. Erg knap was hij in het hechten van wonden; dat deed hij graag. Eigenlijk had hij chirurg willen worden, maar dat zat er wat de financiën betreft niet in."

Het doen van kleine chirurgische ingrepen en het begeleiden van bevallingen - dat waren voor Den Hartoog de toppers. "De vroedvrouw zat mij weleens op de hielen omdat zij mij bevallingen uit handen wilde nemen, maar daar voelde ik niks voor," vertelt hij. "We hebben uitgerekend dat ik vijftig bevallingen per jaar deed en dat ik er in totaal duizend heb gedaan."

"Mijn vader heeft ook bijna al zijn kleinkinderen op de wereld gezet," zegt zoon Evert. Dochter Geertje: "Heerlijk vertrouwd was dat." Evert: "Weet je nog, pa, dat de zoon van Femma werd geboren in een weekend, waarin jij wilde gaan zeilen? Hij kwam zo snel, dat jij toch nog om twaalf uur kon vertrekken."

SCHAATSEN

"Ik was altijd de eerste die zijn schaatsen onderbond, als er ijs lag op het Havenrak," vertelt de voormalige huisarts. "Op de schaats was het maar een paar kilometer naar Holysloot; met de auto is de afstand 23 kilometer. Ja," beaamt hij een wijdverspreid gerucht, "ik ben menigmaal door het ijs gezakt."

De huisarts zakte, op de schaats, menigmaal door het ijs

Gerda en Kees den Hartoog in Kaapstad

Ging hij het Havenrak op om voor zijn plezier te schaatsen, dan had hij met zijn vrouw de afspraak dat zij, als er een spoedgeval was, de gordijnen dicht zou doen. Op zo'n schaatsmiddag kreeg de dokter, gewaarschuwd door de gesloten gordijnen, eens van zijn vrouw te horen, dat verderop aan het kanaal een vrouw op het punt stond te bevallen. "Ik op mijn schaatsen ernaartoe en naar binnen. Met de schaatsen nog ondergebonden, heb ik het kind gehaald en daarna ben ik gewoon weer terug geschaatst."

Geertje: "Moest de aanstaande moeder plotseling naar het ziekenhuis, dan bracht mijn vader haar daar zelf in zijn kever naartoe en als het nodig was hielp hij daarna de gynaecoloog."

SPORTIEF

Kees den Hartoog was een zeer sportieve huisarts. Als jongen voer hij tijdens schoolvakanties op de haringvisserij. "Het liefst was ik zeekapitein geworden, maar mijn ogen waren niet goed genoeg," zegt hij. Samen met zijn vrouw zeilde hij naar Noorwegen, IJsland, Spitsbergen. Geertje: "Mijn moeder zei: meegaan is vervelend, maar thuisblijven is nog erger." In zijn eentje zeilde Kees den Hartoog naar Groenland en begon hij in 1974 een groots avontuur: hij probeerde als solozeiler een reis om de wereld te maken.

In de kelder van de serviceflat heeft Sytze intussen een stapeltje krantenartikelen en foto's opgedoken, die herinneren aan de wereldreizen van zijn schoonvader. De eerste mislukte. 'Ter hoogte van Kaapstad kreeg dokter Den Hartoog te maken met extreme winterse weersomstandigheden, waartegen zijn schip, de Senta, niet opgewassen bleek', meldt Weekblad Schuttevaer's Watersport. 'Weg jongensdroom'. "De weg terug was voor mij het moeilijkst," vertelde de gestrande zeezeiler aan het weekblad. "Ik zou het nog weleens willen proberen. Maar ja, er is geen proberen aan. Waarvan zou je een nieuw schip moeten laten bouwen?"

Den Hartoog zou Den Hartoog niet zijn geweest, als hij er niet toch in was geslaagd zijn wereldreis te maken, een paar jaar later, in 1979, met een nieuw schip, de Sentijn. Negen maanden was hij op zee; in al die tijd deed hij maar één haven aan, Melbourne in Australië, waar zijn vrouw hem, als verrassing, opwachtte. Alleen voer hij daarna weer verder, richting Kaap Hoorn, waar hij in een vliegende storm terecht kwam. 'Zijn Sentijn kwam vlak op het water te liggen, de top van de mast streek door het wilde water. Kees den Hartoog kwam door deze onverwachte duikeling van zijn schip te vallen en brak het darmbeen', schrijft De Waterlander.

"Mijn schoonvader kon heel goed schrijven over zijn zeereizen," zegt Sytze. "Hij heeft er vaak prijzen mee gewonnen. Kijk maar daar, bovenop de kast." We tellen zestien bekers. Totdat hij 77 was, bleef Den Hartoog varen; tot zijn 82ste gaf hij lezingen over zijn reizen. "Mijn vader heeft ook filmpjes gemaakt op zee," zegt Geertje. "Ik word zeeziek, alleen al als ik ernaar kijk."

Ergens midden op zee heeft Den Hartoog bij zichzelf een kies moeten trekken. Hij deed dat met een combinatietang. "Och," relateert hij dat ingrijpen, "destijds leerde je als huisarts ook de beginselen van de tandartspraktijk." Geertje: "Mijn vader en moeder hebben ook eens samen anderhalf uur in zee gedobberd, toen ze van de VS terug naar huis voeren en in grote moeilijkheden kwamen. Ze waren toen allebei 68."

Tijdens de wereldreis die Den Hartoog in 1979 maakte, namen zoon Aart, die cardioloog is, en een neef de praktijk in Broek in Waterland waar, samen met Gerda den Hartoog. "Mijn vrouw heeft mij altijd in de praktijk geholpen. Alles kon ik haar vragen en dan wist ik altijd dat ik van haar op aan kon," zegt Den Hartoog.

Dokter den Hartoog stond niet bekend als een huisarts, die zijn patiënten snel naar een specialist verwees. "Dat klopt; in de wijde omtrek was ik degene die de minste verwijsbrieven schreef." Hij vertelt het trots. "Het Ziekenfonds was er blij mee, maar ook de patiënten hadden liever dat ik hen zelf behandelde. Het waren boeren en vissers, mensen die het druk hadden met hun bedrijf."

In 1983 namen Gerda en Kees den Hartoog op één dag afscheid in drie plaatsen: Uitdam, Zuiderwoude en Broek in Waterland. Ze hebben daarna samen 23 jaar in Hinderloopen gewoond. "Kijk, daar heb je de man zonder jas, zeiden ze daar," vertelt Geertje. "Mijn vader heeft namelijk nooit een overjas gedragen."

Twee jaar woonde het paar in Wassenaar, toen Gerda den Hartoog op 17 september 2008 overleed. "Ze was een fantastische vrouw," zegt haar man. "Ik mis haar nog steeds heel erg; dat gaat niet over."

Den Hartoog zeilde maandenlang alleen over de wereldzeeën
